

ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ ба диссертатсияи Аминзода Зокирҷон Тоҳир дар мавзӯи «Таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳукмҳо: масоили назариявӣ ва амалӣ», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ)

Мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ Аминзода Зокирҷон Тоҳир дар мавзӯи «Таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳукмҳо: масоили назариявӣ ва амалӣ» муҳрам ба ҳисоб рафта, барои илми ҳуқуқшиносӣ аҳамияти ҳам назариявӣ ва ҳам амалӣ дорад.

Дар давраи муосири инкишофи ҷомеа, ҷазо ҳамчун воситаи ниҳой ва муҳими мубориза бо ҷинояткорӣ боқӣ мемонад. Бинобар он, таъини ҷазо танзими ҳуқуқии мукамал ва аз назари илмӣ асоснокро талаб месозад, то ки ба шахси гунаҳгор ҷазои сазовор дода шуда, дар як вақт талаботи принсипи адолат риоя гардад ва ҷазо дар ҳадде таъин гардад, ки барои ноил шудан ба мақсади худ зарур ва кофӣ бошад.

Дар Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон институти таъини ҷазо то ҳадди муайян коркард ва мустаҳкам карда шудааст. Вале масоили таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо то ҳануз мураккаб боқӣ мемонад, ки ин аз ҷой доштани иштибоҳоти судӣ ҳангоми татбиқи моддаҳои 67 ва 68 КҶ ҚТ шаҳодат медиҳад. Маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо, таъини ҷазои сазоворро ба шахси дар ҷуниб ҳолат ҷиноят содирнамуда ва коркарди механизми нисбатан мукамали таъини ҷазоро талаб месозанд.

Чи тавре муаллиф баён менамояд натиҷаҳои омузиши зиёда аз 1000 парвандаҳои ҷиноятӣ вобаста ба маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо аз он шаҳодат медиҳад, ки судҳо на ҳама вақт ба дараҷаи кофӣ ба назар мегиранд, ки содир кардани якчанд ҷиноятҳо аз ҷониби шахсон

алоҳида аз устувори рафтори зиддиҳуқуқи онҳо шаҳодат дода, хавфнокии баланди ҷамъиятӣ доранд.

Баъзе судҳо барои маҷмӯи ҷиноятҳо ҷазо муайян намуда, хусусият ва дараҷаи хавфнокии ҷамъиятии ҳар як ҷинояти содиршуда, инчунин шахсияти гунаҳгор ва дигар ҳолатҳои корро ҳаматарафа ба назар намегиранд. Ҳолатҳои ҷой доранд, ки ба ҷои пурра ё қисман зам намудани ҷазоҳои барои ҳар як ҷинояти алоҳида таъиншуда, бе асосноккунии ҳамаҷониба ҷазои ниҳой бо роҳи ҷазои сабуктарро дар бар гирифтани ҷазои вазнинтар, таъин карда мешавад.

Дар баъзе мавридҳо судҳо ҳангоми таъини ҷазо барои содир намудани якчанд ҷиноятҳо аз рӯи моддаҳои мухталиф ба ҷои он ки ҷазоро дар асоси м. 67 қ. 3 КҶ барои маҷмӯи ҷиноятҳо таъин намоянд, саҳван онро мутобиқи моддаи 68 КҶ ҚТ, аз рӯи маҷмӯи ҳуқмҳо таъин менамоянд.

Инчунин дар вақти ба ҳисоб гирифтани қисми адонашудаи ҷазо бо ҳуқми пештара ба хатогиҳо роҳ дода мешавад. Ҳолатҳои ҷой доранд, ки қисми адонагардидаи ҷазо аз руи ҳуқми пештара ба ҷазои ҳуқми охирии қабулгардида қисман ё пурра зам карда намешавад.

Ғоҳ ба назар мерасад, ки баъзе судҳо ҳангоми таъини ҷазо барои ҷиноятҳои, ки пас аз баровардани ҳуқм, вале то эътибори қонунӣ пайдо намудани он аз рӯи парванда содир кардаанд ба хатогӣ роҳ дода, ба ҷои таъин намудани ҷазо барои маҷмӯи ҷиноятҳо, аз рӯи маҷмӯи ҳуқмҳо ҷазо таъин мекунанд.

Таҳлили хатогиҳои судӣ нишон медиҳад, ки онҳо на ҳама вақт оқибати бепарвой ё надонистани қонун аз ҷониби судҳо мебошад. Баъзан сабаби хатогӣ ҳуди номуккамалӣ ва номувофиқии матни қонун ба ҳисоб меравад, ки маънидодкунии онро мушкил мегардонад.

Масалан, ҳангоми таъини ҷазо аз руи маҷмӯи ҷиноятҳо дар бисёр мавридҳо норавшан аст, ки суд ин ё он роҳи таъин намудани ҷазои ниҳойро интихоб намуда, бояд кадом муқарраротро ҳамаҷун сарчашма ба

асос гирад. Чунин ҳолат барои судҳо ҳангоми амалӣ намудани адолати судӣ мушкилиро ба вуҷуд оварда, дар як вақт одилона будани ҷазои таъиншударо барои маҳкумшуда дар назди ҷомеа зери шубҳа қарор медиҳад, чунки баъзан ҷазои аз руи маҷмуъ таъиншуда бо андоза ё муҳлати худ аз ҷазои барои ҷинояти тоқа-тоқа таъиншуда, чандон фарқ наменамояд.

Масоили таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо ҳама вақт дар назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ таваҷҷуҳи олимони зиёдро ба худ ҷалб сохтааст. Аммо дараҷаи омӯзишу таҳлили он то ҳануз ноқофӣ боқӣ мемонад. Масалан, то ҳол дар мавриди ҷудо намудани вақте, ки пас аз он содир намудани ҷинояти нав боиси таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҳукмҳо мегардад, лаҳзаи баровардани ҳукм ё эътиборӣ қонунӣ пайдо намудани он, андешаҳои ягона ҷой надоранд. Дар қонун тартиби қисман зам намудани ҷазо муайян нашудааст, ки ин ба судҳо имкон медиҳад, қисми ҷазоҳои таъиншударо аз диди худ зам намоёнд ва як қисми ҷазои барои ҷиноятҳои алоҳидаи ба маҷмуъ дохилшавандаро умуман ба эътибор нагиранд, ки ин ба воқеан беасос озод гардидан аз қисми ҷазои таъиншуда оварда мерасонад. Дар КҶ ҚТ тартиби таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҷиноятҳо аз руи тартиби қ.6 м.67 КҶ ҚТ ҳангоми ҷой доштани шартан татбиқ накардани ҷазо аз руи парвандаи аввал муайян нашудааст.

Мақсад ва вазифаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ. Мақсади асосии таҳқиқот аз таҳлили комплекси назариявӣ ва амалиявӣ масоили таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳукмҳо, коркарди таклифу пешниҳодҳо оид ба муккамалсозии қонунгузори ҷиноятӣ ва амалияи судӣ дар ин самт иборат мебошад.

Барои ноил гардидан ба ин мақсадҳо вазифаҳои зерини илмӣ-таҳқиқотӣ гузошта мешаванд:

- таҳлили мафҳум ва шаклҳои сершуморагии ҷиноятҳо;

- омузиши мафҳуми маҷмуи ҷиноятҳо, аломатҳои фарқкунандаи он аз дигар шаклҳои сершуморагии ҷиноятҳо;

- баррасии асосҳои умумии таъини ҷазо ва таҳлили хусусиятҳои татбиқшавии онҳо ҳангоми маҳкумшавӣ аз руи маҷмуи ҷиноятҳо;

- таҳлили тарзҳои таъини ҷазои ниҳой аз руи маҷмуи ҷиноятҳо;

- таҳлили тартиби таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҳукмҳо

- таҳлили таҷрибаи судии таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳукмҳо.

Объекти таҳқиқоти диссертатсионӣ. Муносибатҳои ҷамъиятии бо меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ танзимшаванда, ки ҳангоми таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳукмҳо ба вуҷуд меоянд.

Мавзӯи таҳқиқоти диссертатсия. Мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ аз меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ, мурофиавии ҷиноятӣ, Кодекси иҷроӣ ҷазои ҷиноятии ҚТ, қонунгузории ҷиноятии давлатҳои хориҷӣ, монографияҳо, адабиётҳои таълимӣ, мақолаҳои илмӣ ва таҷрибаи судӣ оид ба татбиқшавии меъёрҳои ба таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳукмҳо дахлдошта, иборат мебошад.

Навгониҳои илмӣ диссертатсия. Диссертатсияи мазкур нахустин таҳқиқоти диссертатсионӣ дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ ба ҳисоб меравад, ки бевосита ба масъалаҳои назариявӣ ва амалиявии таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳукмҳо тибқи КҶ ҚТ, бахшида шудааст.

Дар диссертатсия таҳқиқоти комплексии таҳлили тарзҳои таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳукмҳо ҳам нисбати ҷазоҳои асосӣ ва ҳам иловагӣ анҷом дода шудааст. Хатогихҳои нисбатан паҳншуда дар амалияи судӣ ҳангоми таъини ҷазо дар ин самт мавриди таҳлил қарор гирифтааст.

Дар рафти таҳқиқот афзалият ва камбудихои дар қонунгузории амалкунанда ҷой дошта мавриди муҳокима қарор дода шуда, таклиф ва

пешниҳодҳои асоснок барои такмил додани меъёрҳо оид ба таъини ҷазо, инчунин амалияи татбиқшавии онҳо пешниҳод гардидааст.

Асоси методологии таҳқиқоти диссертатсионӣ. Асосҳои методологии таҳқиқотро усули диалектикий идрок ташкил медиҳад. Дар рафти таҳқиқоти диссертатсионӣ усулҳои умумӣ илмӣ ва махсусӣ даркнамоӣ, ба монандӣ, таҳлили системавии меъёрҳо оид ба маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо, усулҳои мантиқӣ, муқоисавӣ-ҳуқуқӣ, таърихӣ, усулҳои омӯри истифода шудаанд.

Асосҳои назариявии таҳқиқот. Асарҳои илмиву назариявии олимони ватаниву хориҷӣ, ки ба масъалаҳои таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо бахшида шудаанд, асосҳои назариявии таҳқиқотро ташкил медиҳанд.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ. Натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф аз ҷиҳати назариявӣ ба рушди ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муҳофизати ҷиноятӣ саҳми муайян гузошта, натиҷаи гузаронидани таҳқиқот ба афзоиши донишҳо оид ба институти таъини ҷазо дар соҳаи муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ мусоидат карда метавонад. Хулоса ва пешниҳодоти таҳқиқот метавонанд ҳангоми таҳияи дастуроти назариявӣ ва амалӣ, баҳри такмил додани таъини ҷазо истифода бурда шаванд. Аҳамияти амалии таҳқиқот аз имконоти истифодаи натиҷаи пажӯҳиши мавзӯ дар таҳияи қонунҳо нисбати масъалаи мавриди таҳқиқ дар раванди таълим, аз ҷумла, ҳангоми хондани лексияҳо ва гузаронидани машғулиятҳои семинарӣ дар ҳуқуқи ҷиноятӣ ва иҷрои ҷазои ҷиноятӣ, инчунин дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии таълимӣ иборат аст.

Саҳми шахсии доғалаб ҷиҳати дарёфти дараҷаи илмӣ. Саҳми шахсии муаллифи диссертатсия бо сатҳи навгонии илмии диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд, мақолаҳои илмӣ, маърузаҳо дар семинарҳои назариявӣ ва

конференцияҳои илмӣ-амалӣ тасдиқ карда мешавад. Ҳамзамон, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби диссертатсия саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ аст.

Аз ин рӯ, таҳқиқоти диссертатсионии Аминзода Зокирҷон Тоҳир дар мавзӯи «Таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳуқуқҳо: масоили назариявӣ ва амалӣ», сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 12.00.08–Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ (илмҳои ҳуқуқшиносӣ) мебошад.

Роҳбари илмӣ:

доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ,
профессори кафедраи ҳуқуқи
ҷиноятӣ ва муқовимат бо
коррупсияи факултети ҳуқуқшиносии
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Шарипов Т.Ш.

Суроға: 734023, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, м. Буни Ҳисорак
Тел.: (+992) 918408600

Имзои Шарипов Т.Ш.-ро тасдиқ мекунам.

Сардори РК ва КМ ДМТ

«24» 08 2024 с.

Тавқиев Э.Ш.